

Aan de gemeenteraad

uw brief van:	ons kenmerk:	bijlage(n):	datum:
	19.3000844		5 maart 2019

Onderwerp: taal- en leesbevordering jonge kind

Geachte raad,

U heeft het college, met een motie, gevraagd om een concreet plan van aanpak op te stellen, om alle kinderen tussen de 0 en 4 jaar in aanraking te laten komen met taal- en leesbevordering. Daarbij heeft u gevraagd om deze motie op te stellen met belangengroepen die zich bezig houden met taal. Deze brief is de uitwerking van uw motie.

Bij de voorbereiding op deze brief hebben we in lijn met uw motie met verschillende organisaties gesprekken gevoerd en informatie verzameld. Dit zijn de jeugdgezondheidszorg, een peuter- en kinderopvang aanbieder, de bibliotheek, een school voor basisonderwijs, de aanjager laaggeletterdheid en Caleidoscoop. Daarnaast zijn we vanzelfsprekend met een groter aantal organisaties in gesprek over aan dit onderwerp gerelateerde beleidsterreinen.

In deze brief leest u op hoofdlijnen onze visie op taal- en leesbevordering, wat in Heerenveen de belangrijkste interventies zijn op dit gebied en wat mogelijkheden zijn voor een impuls.

Visie op taal- en leesbevordering

Een goede taalontwikkeling is belangrijk voor kinderen. Taal is een middel om met anderen te communiceren. Door gedachten en gebeurtenissen om te zetten in taal, kunnen kinderen zich dingen beter herinneren en plannen maken voor de toekomst. Taal speelt een belangrijke rol in de totale ontwikkeling van het kind, bijvoorbeeld bij de emotionele ontwikkeling en gedrag.

Het verloop van taal- en spraakontwikkeling van een kind wordt door verschillende factoren bepaald: gehoor, gebaren, luistergedrag, aandacht, neurologische ontwikkeling, motorische beheersing van de spraakorganen, intelligentie, taalgevoeligheid en taalstimulatie vanuit de omgeving. Ieder kind heeft een eigen tempo, maar het bereiken van het niveau van taalvaardigheid hangt af van de mogelijkheden van het kind en de taalstimulatie en –niveau van de omgeving. Van belang is de duur, frequentie, continuïteit, kwaliteit en regelmaat van het taalaanbod. Een kind heeft een stimulerende omgeving nodig om zijn taal te kunnen ontwikkelen.

Vanzelfsprekend hebben ouders bij het creëren van een stimulerende omgeving een cruciale rol. Daarbij is interactie met het kind het belangrijkste. Veel ouders doen dit van nature, door vanaf het begin tegen het kind te praten en het kind vragen te stellen. De kwantiteit, maar ook de kwaliteit van de interactie doet er toe. Het kind zien en weten wat er nodig is.

De taalgevoelige periode van een kind is vanaf de geboorte tot ongeveer zes jaar. Het is belangrijk dat een kind opgroeit in een stimulerende omgeving, waarin het zich spelend kan ontwikkelen. Voor de ontwikkeling van een kind is het dan ook belangrijk dat ouders zo vroeg mogelijk voorzien in een stimulerende omgeving voor hun kind.

Veel ouders creëren van nature, instinctief, een stimulerende omgeving. Dit geldt niet voor alle ouders. Sommige ouders praten bijvoorbeeld weinig, zijn dit niet gewend of hebben zelf een lager taalniveau. Het is belangrijk om dit te signaleren, want met een passend taalaanbod kan een taalachterstand nog worden ingehaald.

Het is onze visie dat voor veruit de meeste kinderen – ongeveer negentig procent – de stimulerende omgeving van de ouders en de huidige activiteiten gericht op het ondersteunen van de taal- en spraakontwikkeling van kinderen voldoende zijn. Voorbeelden van activiteiten gericht op alle kinderen – waarop hieronder nader wordt ingegaan – zijn de mogelijkheid voor alle kinderen om gratis lid te worden van de bibliotheek of om tegen een inkomensafhankelijke bijdrage deel te nemen aan de peuteropvang. Het is wenselijk om het bereik hiervan nog verder te verhogen, maar het beleid streeft hier al naar. Het ontwikkelen van een aanvullend plan van aanpak om alle kinderen in aanraking te laten komen met taal- en leesbevordering, zoals gevraagd in de motie, heeft dan ook voor deze kinderen geen meerwaarde.

Het is onze visie dat de activiteiten voor de kinderen waarbij er (een risico op) een achterstand in de taal- en spraakontwikkeling is, een impuls verdienen. Later in deze brief worden hiervoor concrete voorstellen gedaan.

Jeugdgezondheidszorg

De Jeugdgezondheidszorg (Jgz) richt zich op het bevorderen van veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongeren. De jeugdartsen en -verpleegkundigen en andere professionals werken met name vanuit drie consultatiebureaus, op scholen en kinder- en peuteropvang en in de preventieteams in de gemeente Heerenveen. Dit werk is onder andere voorlichting geven, vroegtijdige signalering en waar nodig aanvullende hulp bieden.

Voor de Jeugdgezondheidszorg is taalontwikkeling, en het voorkomen van taalachterstanden, een van de belangrijkste pijlers van veilig en gezond opgroeien. Daarbij wordt gelet op verschillende factoren, waaronder het gehoor, motorische ontwikkeling en interactie tussen ouder en kind. Bij elk contactmoment wordt op taalontwikkeling gelet, van het meten van het gehoor bij de hiepriek tot de aandacht voor interactie vanaf het ligkussen. Dit gebeurt niet altijd expliciet, want als een kind tijdens het consult vragen aan de ouder stelt kan het duidelijk zijn dat de ontwikkeling gezond is. Per ontwikkelingsfase van het kind is uitgewerkt wat een gezonde ontwikkeling is.

De Jeugdgezondheidszorg adviseert ouders over de taalontwikkeling, zowel bij het signaleren van een risico als bij een gezonde ontwikkeling. Het belang van praten tegen het kind en voorlezen wordt toegelicht, waarbij ouders bij de leeftijd van negen maanden op Boekstart en het gratis lidmaatschap van de bibliotheek worden geattendeerd. De peuteropvang en activiteiten van Caleidoscoop worden actief onder de aandacht gebracht. Ouders krijgen praktische tips, bijvoorbeeld als ze weinig praten met hun kind omdat ze niet weten wat ze moeten zeggen.

Als er risico's gesignaleerd worden, gaat de jeugdgezondheidszorg in gesprek met ouders. Dat kan tijdens een (extra) consult of een huisbezoek. Een dreigende taalachterstand is een gevoelig onderwerp, en zowel bij advies als bij een aanbod is er draagvlak bij de ouders noodzakelijk.

Het aanbod aan ouders is afhankelijk van wat er noodzakelijk is. Bij een taalontwikkelingsstoornis is dat anders dan bij een onvoldoende stimulerende omgeving. Vanwege de focus van uw motie wordt met name op het tweede nadruk gelegd.

De Jeugdgezondheidszorg kan een indicatie afgeven voor Voor- en Vroegschoolse Educatie, waarop later in deze brief wordt terug gekomen. Daarnaast zijn er diverse activiteiten gericht op taal- en leesbevordering, zoals de gezinsmaatjes van Caleidoscoop en het

voorleesproject van Humanitas waarmee samengewerkt wordt. De Jeugdgezondheidszorg leidt ouders naar deze activiteiten toe.

De Jeugdgezondheidszorg in Heerenveen wordt door de gemeente gefinancierd. Aan alle activiteiten van de GGD, waar de Jeugdgezondheidszorg een significant deel van vormt, besteedt de gemeente Heerenveen € 2.138.275,-

Peuteropvang en Voor- en Vroegschoolse Educatie

Kinderen die naast de thuisomgeving ook in een voorschoolse voorziening spelenderwijs worden gestimuleerd in hun ontwikkeling, maken een goede start op de basisschool. Het beleid van de gemeente Heerenveen is er dan ook op gericht om zoveel mogelijk kinderen richting een voorschoolse voorziening te leiden. Ook ouders die geen recht hebben op kinderopvangtoeslag moeten in staat worden gesteld om hun kinderen deel te laten nemen aan een voorschoolse voorziening. De gemeente subsidieert daarom voor deze ouders een basisaanbod peuteropvang voor kinderen van twee tot vier jaar oud.

Het afgelopen jaar heeft de gemeente Heerenveen geïnvesteerd in het taalniveau van de pedagogisch medewerkers werkzaam op een peuteropvanglocatie waar voorschoolse educatie wordt aangeboden.

Kinderen met een (risico op een) taal- of ontwikkelingsachterstand komen in aanmerking voor een aanvullend aanbod in de vorm van voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Kinderen die voor VVE in aanmerking komen ontvangen van de jeugdverpleegkundigen een VVE-indicatie. Doel van VVE is het voorkomen en vroegtijdig opsporen van taal- en ontwikkelingsachterstanden. VVE wordt in de voorschoolse fase aangeboden op de peuteropvang. Kinderen met een VVE-indicatie krijgen in de gemeente Heerenveen op dit moment een VVE-aanbod van vier dagdelen van in totaal 12 uur aangeboden vanaf drie jaar.

Uit onderzoek is gebleken dat VVE een positief effect heeft op het verminderen van achterstanden. Kinderen met risico op een achterstand worden door de ondersteuning taalvaardiger, hebben meer concentratie en een grotere woordenschat.

De gemeente Heerenveen ontvangt de komende jaren stapsgewijs meer middelen voor voor- en vroegschoolse educatie, waarbij de middelen oplopen van €233.000,- in 2018 naar €716.000,- in 2022. Daar staat tegenover dat de gemeente vanaf 2020 VVE-doelgroepkinderen een aanbod van 16 uur moet bieden. Het college vindt dit een wenselijke ontwikkeling. Op 2 juli 2018 zijn we met de commissie samenlevingszaken in gesprek geweest over deze veranderingen en de kansen die het biedt voor een gezonde ontwikkeling van kinderen.

Vanuit de visie dat bij de taalsimulatie en -niveau de duur, frequentie, continuïteit, kwaliteit en regelmaat van het taalaanbod van belang is, wordt in het nieuwe beleidsplan peuteropvang en voor- en vroegschoolse educatie – wat in het tweede kwartaal van 2019 behandeld wordt in het college – gestreefd om bij voor- en vroegschoolse educatie niet alleen het aantal uren uit te breiden, maar ook de startleeftijd te vervroegen. Daarnaast onderzoeken we op dit moment met aanbieders van peuteropvang, voor- en vroegschoolse educatie, (besturen van de) basisscholen en de jeugdgezondheidszorg of de indicatiecriteria voor vve aangepast moeten worden en wordt er in samenspraak met deze partners gezocht naar manieren om ouderbetrokkenheid onder VVE-doelgroeppouders verder te ondersteunen en ontwikkelen.

In 2018 zijn resultaatafspraken voor- en vroegschoolse educatie gemaakt, op basis van een gezamenlijke visie op het jonge kind, waarover uw raad recent geïnformeerd is. Op basis van deze resultaatafspraken streven we naar verbetering van voor- en vroegschoolse educatie. Dit doen we samen met onze partners. De resultaatafspraken bieden ons een basis om het aanbod voor- en vroegschoolse educatie, samen met onze partners, continue te monitoren, evalueren en te verbeteren.

Bibliotheek

Bij de taalontwikkeling van kinderen is voorlezen heel goed. Uit onderzoek blijkt dat baby's die al vanaf het prille begin met boeken in aanraking komen een veel grotere woordenschat hebben dan kinderen die niet zijn voorgelezen.

De bibliotheek biedt daarom een gratis lidmaatschap voor kinderen aan (tot achttien jaar) en werkt met verschillende partners samen aan BoekStart.

BoekStart is de naam van een aantal activiteiten, gericht op leesbevordering. De ouders van alle pasgeboren kinderen ontvangen van de gemeente een baby-bieb-bon, die ze in de bibliotheek kunnen omruilen voor het gratis BoekStartkoffertje als ze hun kind lid maken. Ook op het consultatiebureau worden ouders tijdens bezoeken geattendeerd op BoekStart, met als pilot – naast de reguliere aandacht van de jeugdverpleegkundigen – de aanwezigheid van de BoekStart-coach een dagdeel per week. Er zijn activiteiten in de bibliotheek zoals BoekStart-ochtenden, veertien BoekStart-locaties op de kinderopvang, met tien andere kinderopvanglocaties dienstverleningsovereenkomsten en specifieke acties gericht op het bereiken van meer laagtaalkundige ouders in Akkrum en Aldeboarn.

De baby-bieb-bon en de BoekStart-activiteiten in de bibliotheek worden door de gemeente Heerenveen gefinancierd, bij de andere activiteiten heeft de bibliotheek ruim driekwart van financiering van derden (zoals Tel mee met Taal, het actieprogramma van de ministeries van OCW, SZW en VWS, en Stichting Lezen voor circa €35.000,- in de afgelopen vier jaar en de kinderopvang-locaties) ontvangen.

Het gratis lidmaatschap van de bibliotheek voor kinderen en jongeren tot achttien jaar wordt door de gemeente Heerenveen gefinancierd.

Laaggeletterdheid

De gemeente Heerenveen richt zich, in samenwerking met een aantal partners, op de bestrijding van laaggeletterdheid. De doelstelling is om laaggeletterdheid te verlagen tot in ieder geval het landelijk gemiddelde. De aanpak van laaggeletterdheid heeft een forse impuls gekregen, onder andere met de inzet van de aanjager laaggeletterdheid.

Omdat ouders bij het creëren van een stimulerende omgeving een cruciale rol hebben, heeft het bestrijden van laaggeletterdheid indirect een positieve uitwerking op de taal- en spraakontwikkeling van kinderen – omdat ouders beter kunnen (voor)lezen.

Caleidoscoop

Caleidoscoop heeft verschillende opvoed ondersteunende activiteiten, waarbij twee in deze brief specifiek toegelicht worden.

De Gezinsmaatjes zijn gericht op lichte opvoedondersteuning en het geven van voorbeeldgedrag door een vrijwilliger of stagiair. Het is ter ondersteuning van het kind, een ouder of gezin in de opvoeding. Daarbij worden elementen van het programma Spel aan Huis toegepast, een preventief programma voor gezinnen met kinderen van 1,5 tot en met 7 jaar onder andere gericht op een stimulerende omgeving. Onder andere jeugdverpleegkundigen van de jeugdgezondheidszorg, leerkrachten van scholen, pedagogisch medewerkers in de peuteropvang, gezinswerkers en klantmanagers van de gemeente verwijzen naar de Gezinsmaatjes.

De Speelinstuif is actief op locaties De Akkers, De Greiden en Jubbega. In Heerenveen wordt eenmaal per maand de bibliotheek binnen de activiteit BoekStart bezocht, in Jubbega wekelijks.

Mogelijkheden voor een impuls

Hiervoor hebt u gelezen dat het onze visie is dat de huidige activiteiten gericht op het ondersteunen van de taal- en spraakontwikkeling van alle kinderen voldoende zijn, maar dat de activiteiten voor de kinderen waarbij er (een risico op) een achterstand in de taal- en spraakontwikkeling een impuls verdient.

Voor de kinderen die bij de ontwikkeling steun nodig hebben, zullen we in komende jaren tot een intensivering komen. Met name door de forse uitbreiding van middelen voor Voor-

en Vroegschoolse Educatie is dit mogelijk. Door de resultaatafspraken VVE zullen er meer mogelijkheden ontstaan om het beleid en de uitvoering continue te verbeteren. Met het beleidsplan zullen we u in het eerste halfjaar van dit jaar daarover nader informeren.

Met de verschillende gesprekspartners en op basis van de ontwikkeling op dit beleidsterrein is er daarnaast verkend wat er aanvullend op deze activiteiten wenselijk is. Daarbij zijn er twee lijnen die we aan uw raad voorleggen.

De eerste lijn is om de interventies gericht op de thuissituatie breder bekend te maken en uit te breiden. Vanuit onze visie dat ouders een cruciale rol hebben bij het creëren van een stimulerende omgeving wordt vanuit de praktijk en de partners gevraagd om aanvullingen op het huidige aanbod. Wij hebben dit in voorbereiding, waarbij verschillende oplossingsrichtingen mogelijk zijn. Op dit moment oriënteren wij ons bijvoorbeeld op programma's voor het aanbieden van Voor- en Vroegschoolse Educatie in de thuissituatie (bijvoorbeeld VVE-thuis, Opstapje en Opstap), het nog meer bekendheid geven van de Gezinsmaatjes, de inzet van een VVE-oudercoördinator (zoals in Smallerland), het aanbieden van ondersteuning aan pedagogisch medewerkers om ouders handvaten te geven om de opbrengst van Voor- en Vroegschoolse Educatie thuis te borgen (zoals in Súdwest-Fryslân).

De tweede lijn is om de kennis van en de mogelijkheden voor taalontwikkeling te verhogen. Concrete activiteiten zouden kunnen zijn om alle gastouders en pedagogisch werkers te scholen in interactief voorlezen, gastouders de mogelijkheid te geven om gratis kinderen boeken te lenen in de bibliotheek en kennisverhoging over logopedie.

Deze twee lijnen vragen gezamenlijk een stevige investering, maar wij zijn van mening dat dit past bij de vraag van uw raad in de motie en wat onze gesprekspartners aangeven. Het bepalen van een oplossingsrichting is onderdeel van het beleidsplan voorschoolse voorzieningen, wat u later dit jaar ontvangt.

Vervolg

Tijdens het eerste halfjaar van 2019 ontvangt u het beleidsplan peuteropvang en voor- en vroegschoolse educatie, waarin u een uitwerking ziet van het hierboven genoemde. Wij lichten deze brief graag echter al eerder in een vergadering van de commissie Samenlevingszaken toe, zodat u de mogelijkheid heeft om voor de realisatie van het beleidsplan peuteropvang en voor- en vroegschoolse aan te geven of u de voorgestelde impuls deelt.

Bel gerust als u vragen heeft

Heeft u vragen over deze brief? Neem dan contact op met Jelmer Staal, strategisch beleidsadviseur Samenleving aandachtsgebied Opvoeden & Opgroeien, door te bellen naar 0513-617522.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Heerenveen.
De gemeentesecretaris, De burgemeester,

Jeroen van Leeuwestijn

Tjeerd van der Zwan